

Stoelendans in jeugdzorg

door Anne Boer
anneboer@destentor.nl

Vanaf 1 januari 2015 moet het gaan gebeuren. Jeugdzorg gaat op de schop. Alle zorg voor jeugd valt dan onder verantwoordelijkheid van gemeenten. Dit moet een einde maken aan de bureaucratie, aan sterk versnipperde hulpverlening, aan perverse prikkels in de financiering en leiden tot betere aansturing en uiteindelijk betere zorg. Gemeenten en hulpverleners draaien warm. Bergen werk moeten worden verzet. Er zijn nog veel vragen en onzekerheden. De Stentor praat daarover met webbereiders van Pactum en Lindenhout in Deventer. Hun verhaal illustreert wat er achter de schermen gaande is in jeugdzorgland.

Ga er maar aan staan. Beter werk leveren voor minder geld, met minder mensen. Het budget voor jeugdzorg wordt met vijftien procent ingekrompen. Dat betekent een bezuiniging van 450 miljoen euro. Toch geloven ze er bij Pactum en Lindenhout in dat het gaat lukken. „We zien meer kansen dan ooit. Maar het wordt een hele klus. Over anderhalf jaar moet het draaien.”

Ze laten het nu al zien door samen te werken onder de naam IJsselsterk. „We moeten over onze grenzen heen kijken. Samenwerken. In het belang van het kind. Het kind en zijn of haar gezin moeten centraal staan.” Dat klinkt zo logisch, maar toch gebeurt het nog steeds dat twaalf hulpverleners tegelijk met een kind of gezin bezig zijn en het soms niet eens van elkaar weten. „Er gaat gelukkig heel erg veel goed in de jeugdzorg, maar zoveel hulpverleners op een kind of gezin is echt een systeemfout. Dat heeft alles te maken met de manier waarop de financiering is geregeld. Daar zijn we straks, als het goed is, vanaf. Er is een regisseur per kind/gezin en het eindeloze doorschuiven van instantie naar instantie waarbij ook iedere keer opnieuw het verhaal moet worden gedaan, gebeurt dan niet meer.”

We praten met Femia Huisman (beleidsmedewerker Pactum), Carla Schoonderwoerd (beleidsmedewerker Lindenhout), Marian Klein Hesselink (teammanager Pactum) en Rianda Krol (teamleider Lindenhout). De locatie is een vergaderzaal van Pactum en Lindenhout, die voor de regio Deventer twee etages van een kantoor delen.

Het werk van de vier vrouwen wordt steeds meer in beslag genomen door lobby, overleg met gemeenten, collega-organisaties, presentaties, experimenten... Om te laten zien wat ze allemaal in huis hebben, dat ze specialisten zijn in hun

Jeugdzorg krijgt een nieuwe stijl. Het wordt beter en gaat de samenleving minder kosten, is de belofte. Maar gaat dat lukken? Organisaties bereiden zich voor op de grote stoelendans.

vak en hoe ze de toekomst zien. Ze popelen van ongeduld, maar zijn tegelijk bezorgd. „Het is een grote en ingewikkelde operatie waar we allemaal voor staan. Voor de gemeenten is het ook helemaal nieuw. Het werk moet doorgaan en tegelijk moeten we bouwen aan de jeugdzorg nieuwe stijl”, schetst Femia Huisman het speelveld.

Wat het lastig maakt, is dat nog niemand precies weet hoe het in de praktijk zal gaan. De hoofdlijnen zijn bekend, zoals beter voor minder geld, maar daar kun je veel kanten mee op. Gaan gemeenten straks werk aanbesteden en gaat de goedkoopste bieder met een klus aan de haal? Deventer heeft al aangekondigd dat de deur open staat voor nieuwe, particuliere spelers. Of roest oude liefde niet en blijven de organisaties die er al zijn in hun vertrouwde omgeving actief? En welke invloed hebben de aanhoudende crisis en de gemeenteraadsverkiezingen van volgend jaar? Zo leven er nog veel meer vragen en dat zorgt voor zorgen en onzekerheid, ook bij leiding en personeel van organisaties als Pactum en Lindenhout. „De provincie heeft de subsidiërelatie per 1 januari 2015 al opgezegd, maar we weten nog niet wat er via gemeenten voor terug komt. Dat is best lastig. Stel dat we op eens zoveel minder krijgen, dat we personeel moeten ontslaan. Wat zijn dan de consequenties? Het gaat uiteindelijk wel om de veiligheid van kinderen. Het werk

JEUGD- EN OPVOEDHULP

• Pactum

Pactum is een organisatie voor jeugd- en opvoedhulp. De 400 medewerkers van Pactum (waaronder pedagogisch medewerkers, gezinshulpverleners, pleegzorgbegeleiders en gedragswetenschappers) helpen kinderen, jongeren en hun ouders bij (complexe) opvoedings-, ontwikkelings- en gedragsproblemen. Jaarlijks doen meer dan 1.500 gezinnen in Gelderland en Overijssel een beroep op Pactum.

• Lindenhout

Lindenhout biedt hulp bij opgroeien en opvoeden in grote delen van Gelderland en in een klein gebied van Overijssel. Jaarlijks maken ruim 3.000 kinderen, jongeren en opvoeders gebruik van ondersteuning van Lindenhout. Die hulp bestaat uit advies, praktische ondersteuning, ambulante hulpverlening, intensieve(dag) behandeling, 24 uur zorg en pleegzorg. Bij Lindenhout werken meer dan 630 mensen.

mag niet in gevaar komen door de reorganisatie. Het kan niet zo zijn dat bijvoorbeeld een kind per 1 januari 2015 ineens uit een pleeggezin moet omdat deze niet meer wordt betaald. En wordt dit pleeggezin dan betaald door de gemeente waar het kind vandaan komt of door de gemeente waar het pleeggezin woont? De grootste vrees van de vier is dat gemeenten gaan aanbesteden. „Hopelijk hebben ze genoeg geleerd van de manier

waarop dat met thuiszorg is gegaan. Er moet niet worden uitgegaan van de goedkoopste zorg, maar van de beste kwaliteit (en daar bij behorende prijs).”

Ze gaan er vanuit dat ze mee doen. „Maar we zullen allemaal moeten bezuinigen. Er gaan klappen vallen. Hoe groot die zijn? We gaan uit voorzorg uit van 25 procent minder. Daarom nemen we al geen vaste krachten meer aan.” Volgens Marian Klein Hesselink is dat niet goed. „Er is minder doorstroom en dus minder verjonging. De jonge generaties komt niet of nauwelijks aan de bak.” Tegelijk is er een stoelendans gaande. Ambtenaren van de provincies zoeken bijvoorbeeld hun heil bij gemeenten of bij hulpverleningsorganisaties, zoals Femia Huisman, die jaren jeugdzaken deed bij de provincie Overijssel.

Wat het ook lastig maakt, is dat iedere gemeente zelf mag bepalen hoe ze jeugdzorg wil organiseren. Voor lichte vormen van hulp, zoals ambulante hulpverlening, gaat dat in ieder geval gebeuren. Voor specialistische zorg zal - ook vanwege de hoge kosten - meer in samenwerking worden geregeld. In het werkgebied van Pactum en Lindenhout zijn al veertig gemeenten. De een neemt een Centrum voor Jeugd en Gezin als voordeur en wegwijzer naar benodigde zorg. De ander doet het via een ZAT-team (Zorg Advies Teams) in het onderwijs. Een derde weer anders. De een deelt de stad op in woonservicezones. De ander gaat werken met teams voor inwoners van 0 tot 100 jaar.

De rijksoverheid heeft aangekondigd dat ze scherp gaat toezien of het werk goed wordt gedaan. Gemeenten moeten resultaten laten zien en die worden landelijk vergeleken. Gemeenten moeten dus bij elkaar de kunst afkijken en willen leren van elkaars goede punten. De medewerkers van Pactum en Lindenhout waarschuwen dat niet alles een op een kan worden overgezet.

„De populatie verschilt enorm per gemeente”, zegt Rianda Krol. „Deventer heeft een grote Turkse gemeenschap en we komen steeds meer gezinnen uit Polen tegen met veel problemen. In Apeldoorn zien we in verhouding veel meer kinderen met autisme. Mogelijk is er op het platteland meer excessief alcoholgebruik te zien door jongeren. Dat levert per gemeente duidelijke verschillen op in problemen. We weten bijvoorbeeld uit ervaring dat allochtonen niet of te laat hulp vragen, waardoor de hulpverlening uiteindelijk meer tijd kost.”

De jeugdzorgorganisaties moeten en willen maatwerk per gemeente kunnen leveren en ook nog eens maatwerk per cliënt, want dat is wat jeugdzorg nieuwe stijl vraagt. „Het belangrijkste is dat er een regisseur per cliënt/gezin komt. Die zet samen met kind en gezin het traject uit. Dan heb je veel minder risico op versnippering. Dat bespaart veel tijd, ergernis en frustratie en komt de zorg enorm ten goede. Snel en kortdurend want het kan, maar er moet ook oog zijn voor dure

“ **We komen steeds meer gezinnen uit Polen tegen met veel problemen** ”

en langlopende hulp. Er zijn gewoon gezinnen met complexe problemen. Die kun je niet laten vallen omdat het een gemeente niet uitkomt”, vindt Carla Schoonderwoerd. Ondanks de onzekerheden over werk en financiën, zien de vier de transitie jeugdzorg zoals de operatie door de overheden wordt genoemd, met vertrouwen tegemoet. „Ik zie meer kansen dan ooit”, zegt Carla Schoonderwoerd. „Maar niet alles is meetbaar. We willen gezinnen nog beter ondersteunen met maatwerk en in hun eigen omgeving. Eerder kon het gebeuren dat een kind van een kinderdagverblijf werd gehaald om extern hulp te krijgen. Nu laten we het kind op het dagverblijf en bekijken we daar wat er aan de hand is en welke hulp nodig is. Daarmee helpen we dat kind enorm. Het hoeft niet meer uit de groep. Maar in feite

“ **Zoveel hulpverleners op een kind of gezin is echt een systeemfout** ”

te profiteert de hele groep ervan en we verhogen de expertise van de medewerkers. Dat is niet meetbaar.” Korte, doelgerichte acties kenmerken jeugdzorg nieuwe stijl. Rianda Krol: „Vroeger kon een jongere jaren in zorg zijn. Dat kan niet meer, tenzij een kind bijvoorbeeld langdurig een andere woon-situatie nodig heeft.” Maar dat gaat niet vanzelf, vult Carla aan. „Preventie en er vroeg bij zijn, voordat kleine problemen heel groot worden, is belangrijker dan ooit.” Dit betekent dat bij de eerste signalen enorm goed moet worden gekeken en snel de juiste hulp beschikbaar moet zijn. „Er moeten goede generalisten aan de basis staan. Mensen die de hulpvraag goed inschatten en de juiste zorg organiseren. Als we stoppen met jaren doormodderen, is dat veel beter voor het kind en scheelt dat ook nog eens heel veel geld. De experts moeten als het nodig is zo snel mogelijk worden ingezet, om erger te voorkomen”, vindt Marian Klein Hesselink.

Jeugdzorg moet volgens haar waken niet geïsoleerd te werken. „Ons ideaal is dat, als het nodig is, we alle partijen rondom een kind en gezin er bij betrekken, van de voetbaltrainer, tot school en uiteraard de ouders. De ouders zijn het belangrijkste. Die weten het meest van hun kind. Daar moeten we beter naar luisteren.” Nieuw voor de organisaties is dat ze de boer op moeten. Zich moeten laten zien. Hun expertise moeten verkopen. „We moeten ondernemerschap tonen. Dat zijn we niet gewend. Maar we zijn posi-

Femia Huisman (beleidsmedewerker Pactum), Marian Klein Hesselink (teammanager Pactum), Carla Schoonderwoerd (beleidsmedewerker Lindenhout) en Rianda Krol (teamleider Lindenhout) - van links naar rechts - bereiden zich voor op jeugdzorg nieuwe stijl. „Hopelijk hebben ze genoeg geleerd van de manier waarop dat met thuiszorg is gegaan. Er moet niet worden uitgegaan van de goedkoopste zorg, maar van de beste kwaliteit (en daar bij behorende prijs).” foto Ronald Hissink

tief. Je komt er ook niet als je alleen maar beren op de weg ziet. Bovendien merken we dat het zin heeft. Bij de gemeenten is nog veel onbekend en leven ook veel vragen.”

Carla Schoonderwoerd merkt dat pleegzorg te weinig aandacht krijgt. „Dat is een onderschat verhaal maar tegelijk wel een hele grote groep die zorg en ondersteuning nodig heeft. Die kun je ook niet zomaar ergens weghalen omdat het de gemeente niet uitkomt. En wie betaalt als een kind dat in Deventer uit huis is geplaatst in Ermelo in een pleeggezin zit?” Op de werkvloer is de omslag al begonnen. Er wordt anders gedacht en gehandeld. Toch mogen volgens de vier jeugdhulpverleners van het nieuwe systeem geen wonderen worden verwacht. „Deze stelselwijziging is niet de oplossing voor alle problemen. Maar we kunnen een heel eind komen als de gemeenten oog hebben voor onze deskundigheid en we de tijd krijgen.”

In de december blikte de Stentor met de gemeenten in dit deel van het land vooruit op de jeugdzorgoperatie. Daaruit bleek dat gemeenten op veel onderdelen (nog) niet weten wat ze te wachten staat: hoeveel cliënten ze te verstouwen krijgen, hoeveel geld er daadwerkelijk te besteden is, wat de financiële en bestuurlijke risico's zijn, wat ze zelf en wat in samenwerking met andere gemeenten kunnen/gaan doen.